

BELGISCHE SENAAT**ZITTING 1989-1990**

28 MAART 1990

**Ontwerp van wet strekkende tot gelijk-
schakeling van de militaire beroeps-
procedure met de gewone beroeps-
procedure in strafzaken**

VERSLAG

**NAMENS DE COMMISSIE VOOR DE
JUSTITIE UITGEBRACHT
DOOR MEVR. HERMAN-MICHELSENS**

De Commissie heeft dit ontwerp besproken tijdens haar vergaderingen van 10 en 30 januari 1990.

I. Algemene bespreking

De vertegenwoordiger van de Minister herinnert eraan dat het ontwerp tot doel heeft een anachronisme van de militaire beroepsprocedure te doen verdwijnen, nl. de mogelijkheid voor het Militair Gerechtshof om « naar bescheiden » te oordelen. Het ontwerp strekt er toe het gebruik van die uitzonderlijke procedure te beperken tot de oorlogstijd.

Aan de werkzaamheden van de Commissie hebben deelgenomen :

1. Vaste leden : de heren Lallemand, voorzitter; Arts, Baert, Barzin, Cerexhe, Collignon, Cooreman, Crucke, mevr. Delruelle-Ghobert, de heren de Seny, Erdman, Henrion, Minet, Moureaux, Pataer, Stroobant, Suykerbuyk, mevr. Truffaut, de heren Van Rompaey, Verhaegen, mevr. Herman-Michielsens, rapporteur.

2. Plaatsvervangers : mevr. Cahay-André, de heer Seeuws.

R. A 13738*Zie :*

Gedr. St. van de Senaat :

868-1 (1989-1990).

SENAT DE BELGIQUE**SESSION DE 1989-1990**

28 MARS 1990

**Projet de loi visant à aligner la procédure
d'appel militaire sur la procédure
d'appel ordinaire en matière pénale**

RAPPORT

**FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE LA JUSTICE
PAR MME HERMAN-MICHELSENS**

La Commission a examiné le présent projet de loi au cours de ses réunions des 10 et 30 janvier 1990.

I. Discussion générale

Le représentant du Ministre rappelle que le projet a pour objet de supprimer un élément anachronique de la procédure d'appel militaire, à savoir la possibilité pour la Cour militaire de statuer sur pièces. Il vise à limiter l'application de cette procédure exceptionnelle au temps de guerre.

Ont participé aux travaux de la Commission :

1. Membres effectifs : MM. Lallemand, président; Arts, Baert, Barzin, Cerexhe, Collignon, Cooreman, Crucke, Mme Delruelle-Ghobert, MM. de Seny, Erdman, Henrion, Minet, Moureaux, Pataer, Stroobant, Suykerbuyk, Mme Truffaut, MM. Van Rompaey, Verhaegen, Mme Herman-Michielsens, rapporteur.

2. Membres suppléants : Mme Cahay-André, M. Seeuws.

R. A 13738*Voir :*

Document du Sénat :

868-1 (1989-1990).

De Regering is voorstander van de voorgestelde tekst. De Stafhouder van de Franse Orde van Advocaten bij de Balie te Brussel en de magistraten die in de militaire gerechten zetelen, hebben eveneens een gunstig advies gegeven en hebben geen amendement gesuggereerd.

De indiener van het wetsvoorstel in de Kamer voegt hieraan toe dat de Stafhouder Van Eecke een aantal opmerkingen bij de voorgestelde tekst heeft geformuleerd namens de Nationale Orde der Advocaten, die zich voor het overige met deze tekst kan verenigen.

Deze opmerkingen worden in de vorm van de hierna vermelde amendementen ingediend (zie de artikelsgewijze bespreking).

Een lid stelt dat hij zich met de amendementen kan verenigen, omdat ze tot gevolg hebben de militaire beroepsprocedure op een aantal punten gelijk te schakelen met de gewone beroepsprocedure in strafzaken.

Het lid spreekt echter zijn terughoudendheid uit tegenover het principe zelf van de militaire procedure in vredetijd, vooral wat de behandeling van de burgerlijke belangen betreft.

Indien bijvoorbeeld een burger door een dienstplichtige in verlof aangevallen wordt, hangt hij, voor het toekennen van een schadevergoeding, af van de krijgsraad, waarbij de toegewezen bedragen veel lager liggen dan bij de civiele rechtbanken.

De Commissie sluit zich aan bij de opvatting dat het misschien tijd wordt de hele procedure te herdenken, enerzijds om tot een harmonisering te komen en anderzijds met het oog op een aanpassing van de regels van ons militair strafrecht aan de Europese normen.

Zulks overschrijdt evenwel de grenzen van dit ontwerp.

II. Artikelsgewijze bespreking

Artikel 1

Een amendement wordt ingediend, luidende:

Dit artikel te vervangen als volgt:

« Artikel 3 van de besluitwet van 27 januari 1916 tot regeling van de procedure van beroep tegen de vonnissen uitgesproken door de krijgsraden, wordt vervangen door de volgende bepalingen:

« Artikel 3. — De beklaagde kan zich doen bijstaan door een verdediger die hij vrij kiest onder de advocaten die gerechtigd zijn in België te pleiten.

Op verzoek van de beklaagde wijst de voorzitter hem ambtshalve een verdediger aan onder de advocaten die in België ingeschreven zijn bij een, bij voorkeur de dichtstbijgelegen, balie.

Le Gouvernement est partisan du texte proposé. Le bâtonnier de l'Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles et les magistrats qui siègent dans les juridictions militaires ont également émis un avis positif. Ils n'ont pas suggéré d'amendements.

L'auteur de la proposition de loi initiale, qui a été déposée à la Chambre, ajoute que le bâtonnier Van Eecke a formulé une série d'observations au sujet du texte proposé, et ce, au nom de l'Ordre national des avocats, qui y souscrit pour le reste.

Ces observations ont été coulées dans les amendements mentionnés ci-dessous (cf. la discussion des articles).

Un membre déclare qu'il marque son accord sur les amendements, étant donné qu'ils alignent, sur un certain nombre de points, la procédure d'appel militaire sur la procédure d'appel ordinaire en matière pénale.

L'intervenant exprime toutefois des réserves au sujet du principe même de l'application de la procédure militaire en temps de paix, surtout en ce qui concerne l'examen des intérêts civils.

Si, par exemple, un citoyen est attaqué par un milicien en congé, il dépend du conseil de guerre pour ce qui est de l'octroi de dommages et intérêts. Or, les montants accordés par celui-ci sont beaucoup moins élevés que ceux accordés par les tribunaux civils.

La Commission se rallie au point de vue selon lequel il serait peut-être temps de repenser l'ensemble de la procédure, d'une part, pour l'harmoniser et, d'autre part, pour adapter les règles de notre droit pénal militaire aux normes européennes.

Une telle entreprise dépasse toutefois le cadre du projet à l'examen.

II. Discussion des articles

Article 1er

L'amendement suivant est déposé:

Remplacer cet article par la disposition suivante:

« L'article 3 de l'arrêté-loi du 27 janvier 1916 réglant la procédure d'appel des jugements rendus par les conseils de guerre, est remplacé par les dispositions suivantes:

« Article 3. — Le prévenu peut se faire assister par un défenseur qu'il désigne à son choix parmi les avocats ayant le droit de plaider en Belgique.

Sur la demande du prévenu, le président lui désigne un défenseur d'office parmi les avocats inscrits à l'un des barreaux belges, de préférence le plus proche.

In oorlogstijd of wanneer de kamer van het Hof waarbij de zaak aanhangig is buiten het Belgisch grondgebied zitting houdt, wijst de voorzitter als verdediger indien er geen advocaat is, een doctor of licentiaat in de rechten aan; indien er geen doctor of licentiaat in de rechten is, wijst hij een officier aan en indien er geen officier is wijst hij een persoon aan die in staat wordt geacht de verdediging op zich te nemen.

In voormelde beide gevallen moet de voorzitter de onmogelijkheid een advocaat aan te wijzen uitdrukkelijk vaststellen. »

Dit amendement schaft dus voor de beklagde de mogelijkheid af om in vreedstijd iemand anders dan een advocaat te kiezen om zich te doen bijstaan in de procedure van beroep tegen een vonnis uitgesproken door een krijgsraad.

Een lid verklaart zich akkoord met de inhoud van het amendement. Het lijkt immers niet aangewezen iemand met die verdedigingsopdracht te belasten indien hij geen juridische opleiding heeft, des te meer daar de strafzaken soms zeer delicaat zijn. Zoniet loopt men het risico iemand als verdediger aan te wijzen, die opgelegd is door de militaire hiërarchie.

Het amendement stemt meer overeen met ons strafrechtelijk systeem in het algemeen en met het inacht-nemen van de rechten van de verdediging.

In de door de Kamer overgezonden tekst bleven immers de discriminaties behouden die vandaag niet meer verantwoord zijn en die geïnspireerd waren op het standpunt dat in de vorige eeuw opgang maakte volgens hetwelk een soldaat niet als een volwaardige burger werd beschouwd.

De Minister verklaart dat hij evenmin bezwaar heeft tegen het amendement.

Een lid stelt dat het immers nodig is iedere discriminatie in de berechting tussen enerzijds het militair gerecht en anderzijds het burgerlijk gerecht tot een minimum te beperken.

Het lid verheugt zich over het feit dat hier een stap in die richting wordt gezet.

De spreker vraagt zich echter af waarom men toch nog in een uitzondering heeft voorzien wanneer de kamer van het Hof waarbij de zaak aanhangig is, zitting houdt buiten het Belgische grondgebied (hetgeen voor het ogenblik het Westduitse grondgebied beoogt).

Er wordt geantwoord dat, wanneer het gaat om een zaak die in behandeling is buiten het Belgische grondgebied, men wat soepeler moet zijn.

Er wordt eveneens op gewezen dat zelfs in die hypothese de voorzitter bij voorkeur een advocaat moet aanwijzen.

Het is alleen indien er geen advocaat is dat men iemand anders als verdediger mag aanwijzen.

En temps de guerre ou si la chambre de la Cour saisie de l'affaire siège hors du territoire belge, le président désigne comme défenseur, à défaut d'avocat, un docteur ou un licencié en droit; à défaut de docteur ou de licencié en droit, il désigne un officier et, à défaut d'officier, une personne estimée capable de se charger de la défense.

Dans les deux cas précités, le président doit constater explicitement l'impossibilité de désigner un avocat. »

Cet amendement supprime donc la possibilité, pour le prévenu, de choisir en temps de paix une personne autre qu'un avocat pour se faire assister dans la procédure d'appel d'un jugement rendu par un conseil de guerre.

Un commissaire marque son accord sur le contenu de l'amendement. De fait, il ne semble pas indiqué de confier cette mission de défense à quelqu'un qui n'a pas une formation juridique, d'autant plus que les causes pénales sont parfois très délicates. Sinon, on court le risque de désigner comme défenseur quelqu'un d'imposé par la hiérarchie militaire.

L'amendement est plus conforme à notre système pénal en général et au respect des droits de la défense.

En effet, le texte transmis par la Chambre maintenant les discriminations qui ne se justifient plus à l'heure actuelle et qui s'inspiraient du point de vue, très répandu au siècle dernier, suivant lequel un soldat n'était pas considéré comme citoyen à part entière.

Le Ministre déclare ne pas s'opposer non plus à l'amendement.

Un commissaire affirme qu'il est effectivement nécessaire de limiter autant que possible les divergences de jugement entre, d'une part, la juridiction militaire et, d'autre part, la juridiction civile.

Il se réjouit que le projet fasse un pas dans cette direction.

Il se demande néanmoins pourquoi on a encore prévu une exception si la chambre de la Cour saisie de l'affaire siège hors du territoire belge (cas qui vise actuellement le territoire de l'Allemagne de l'Ouest).

On lui répond que, lorsqu'il s'agit d'une affaire qui est à l'instruction en dehors du territoire belge, on doit être un peu plus souple.

On lui fait également remarquer que, même dans cette hypothèse, le président doit désigner de préférence un avocat.

Ce n'est que s'il n'y pas d'avocat que l'on peut désigner quelqu'un d'autre comme défenseur.

Artikel 2

Een amendement wordt ingediend, luidende:

Dit artikel te vervangen als volgt:

« Artikel 4 van dezelfde besluitwet wordt vervangen door de volgende bepalingen:

« Artikel 4. — Wanneer de voor de terechtzitting van het militair gerechtshof opgeroepen beklaagde niet verschijnt, kan het Hof, op vordering van het openbaar ministerie of op verzoek van de door de beklaagde gekozen verdediger of van de advocaat van een andere partij, bij eenparigheid van stemmen en bij een met redenen omkleed arrest, beslissen dat het op stukken uitspraak zal doen, althans wanneer de verschijning in de persoon van de beklaagde niet noodzakelijk blijkt te zijn. Het Hof kan echter zodanige beslissing niet nemen wanneer bij het bestreden vonnis een kriminele straf wordt uitgesproken.

In het arrest dat uitspraak doet over de grond van de zaak zelf, moet die beslissing uitdrukkelijk worden vermeld; het arrest wordt geacht op tegenspraak te zijn gewezen. »

De Minister stelt dat hij geen bezwaar heeft tegen het amendement; hij stelt vast dat hierdoor de vereiste van eenparigheid in de tekst opnieuw wordt ingevoerd. Zulke eenparigheid was voorzien in de aanvankelijke tekst van het voorstel van de heer Suykerbuyk. Die tekst werd echter door de Kamer gewijzigd op grond van amendementen van de Regering.

De indiener van het aanvankelijke voorstel bevestigt dit en voegt hieraan toe dat die vermelding uiteindelijk uit de tekst is verdwenen omdat de Kamercommissie op een bepaald ogenblik en in een geest van consensus de amendementen van de Regering in hun geheel heeft aangenomen.

Een ander lid verklaart zich akkoord met het principe van de eenparigheid, maar kan het niet eens zijn met het feit dat het arrest wordt geacht op tegenspraak te zijn gewezen. De militaire wereld is immers op een hiërarchische wijze georganiseerd, zodanig dat de eenparigheid zeer vlug zal worden bereikt vanaf het ogenblik dat de voorzitter zijn mening zal hebben geuit.

De Minister antwoordt dat die opmerking in feite alle gerechten in twijfel trekt waar consulaire rechters zetelen. Zulke samenstelling is echter gerechtvaardigd door de bezorgdheid om het debat mogelijk te maken tussen juristen en mensen die de praktijk kennen.

Artikel 3

Dit artikel geeft geen aanleiding tot bespreking.

Article 2

L'amendement suivant est déposé:

Remplacer cet article par la disposition suivante:

« L'article 4 du même arrêté-loi est remplacé par les dispositions suivantes:

« Article 4. — Lorsque le prévenu, convoqué à l'audience de la Cour militaire, ne comparait pas, la Cour peut, à la requête du ministère public ou à la demande du défenseur choisi par le prévenu ou de l'avocat d'une autre partie, décider, à l'unanimité des voix et par arrêt motivé, qu'elle statuera sur pièces, pour autant que la comparution en personne du prévenu ne paraisse pas indispensable. La Cour ne peut toutefois prendre cette décision lorsque le jugement entrepris prononce une peine criminelle.

L'arrêt statuant au fond doit mentionner expressément cette décision; il est réputé contradictoire. »

Le Ministre déclare ne pas avoir d'objection contre cet amendement. Il constate que celui-ci réinsère dans le texte la condition de l'unanimité. Celle-ci était prévue dans le texte initial de la proposition de M. Suykerbuyk. Ce texte a toutefois été modifié par la Chambre sur la base d'amendements du Gouvernement.

L'auteur de la proposition initiale confirme qu'il en est bien ainsi et ajoute que cette indication a finalement disparu du texte parce qu'à un moment donné et dans un esprit de consensus, la Commission de la Chambre a adopté l'ensemble des amendements du Gouvernement.

Un autre membre marque son accord sur le principe de l'unanimité, mais il ne peut admettre que l'arrêt soit réputé contradictoire. En effet, l'armée ayant une organisation hiérarchisée, l'unanimité sera vite atteinte à partir du moment où le président aura exprimé son opinion.

Le Ministre répond qu'en fait, cette remarque met en question toutes les juridictions dans lesquelles siègent des juges consulaires. Pareille composition se justifie pourtant par le souci de permettre le débat entre juristes et praticiens.

Article 3

Cet article ne donne lieu à aucune discussion.

Artikel 4

Een amendement wordt ingediend, luidende:

Dit artikel te vervangen als volgt:

« Een artikel 6, luidend als volgt, wordt in dezelfde besluitwet ingevoegd:

« Artikel 6. — Wanneer het Hof beslist uitspraak te doen op stukken, moet de beklaagde vertegenwoordigd zijn door een door hem gekozen of door een hem bij toepassing van artikel 455bis van het Gerechtelijk Wetboek ambtshalve toegevoegd advocaat. »

Dit amendement wordt zonder bespreking aangenomen. (Zie hierna stemmingen.)

III. Stemmingen

De amendementen van de Regering met betrekking tot de artikelen 1, 2 en 4 van het ontwerp zijn eenparig aangenomen door de 12 aanwezige leden.

Bijgevolg zijn de oorspronkelijke voorgestelde artikelen 1, 2 en 4 met dezelfde eenparigheid verworpen.

Het artikel 3, evenals het aldus geamendeerde ontwerp, zijn eenparig aangenomen door de 12 aanwezige leden.

Dit verslag is eenparig goedgekeurd door de 12 aanwezige leden.

De Rapporteur,
L. HERMAN-
MICHIELSENS.

De Voorzitter,
R. LALLEMAND.

Article 4

L'amendement suivant est déposé:

Remplacer cet article par la disposition suivante:

« Le même arrêté-loi est complété par un article 6, rédigé comme suit:

« Article 6. — Lorsque la Cour décide de statuer sur pièces, le prévenu doit être représenté par un avocat qu'il a désigné ou qui a été commis d'office en application de l'article 455bis du Code judiciaire. »

Cet amendement est adopté sans discussion. (Voir les votes ci-après).

III. Votes

Les amendements du Gouvernement aux articles 1er, 2 et 4 du projet sont adoptés à l'unanimité des 12 membres présents.

En conséquence, les articles 1er, 2 et 4 initialement proposés sont rejetés à la même unanimité.

L'article 3, de même que l'ensemble du projet ainsi amendé ont été adoptés à l'unanimité des 12 membres présents.

Le présent rapport a été approuvé à l'unanimité des 12 membres présents.

Le Rapporteur,
L. HERMAN-
MICHIELSENS.

Le Président,
R. LALLEMAND.

TEKST AANGENOMEN
DOOR DE COMMISSIE

Artikel 1

Artikel 3 van de besluitwet van 27 januari 1916 tot regeling van de procedure van beroep tegen de vonnissen uitgesproken door de krijgsraden, wordt vervangen door de volgende bepalingen:

« Artikel 3. — De beklaagde kan zich doen bijstaan door een verdediger die hij vrij kiest onder de advocaten die gerechtigd zijn in België te pleiten.

Op verzoek van de beklaagde wijst de voorzitter hem ambtshalve een verdediger aan onder de advocaten die in België ingeschreven zijn bij een, bij voorkeur de dichtstbijgelegen, balie.

In oorlogstijd of wanneer de kamer van het Hof waarbij de zaak aanhangig is buiten het Belgisch grondgebied zitting houdt, wijst de voorzitter als verdediger indien er geen advocaat is, een doctor of licentiaat in de rechten aan; indien er geen doctor of licentiaat in de rechten is wijst hij een officier aan en indien er geen officier is wijst hij een persoon aan die in staat wordt geacht de verdediging op zich te nemen.

In voormelde beide gevallen moet de voorzitter de onmogelijkheid een advocaat aan te wijzen uitdrukkelijk vaststellen. »

Art. 2

Artikel 4 van dezelfde besluitwet wordt vervangen door de volgende bepalingen:

« Artikel 4. — Wanneer de voor de terechtzitting van het militair gerechtshof opgeroepen beklaagde niet verschijnt, kan het hof, op vordering van het openbaar ministerie of op verzoek van de door de beklaagde gekozen verdediger of van de advocaat van een andere partij, bij eenparigheid van stemmen en bij een met redenen omkleed arrest, beslissen dat het op stukken uitspraak zal doen, althans wanneer de verschijning in de persoon van de beklaagde niet noodzakelijk blijkt te zijn. Het Hof kan echter zodanige beslissing niet nemen wanneer bij het bestreden vonnis een kriminele straf wordt uitgesproken.

In het arrest dat uitspraak doet over de grond van de zaak zelf, moet die beslissing uitdrukkelijk worden vermeld; het arrest wordt geacht op tegenspraak te zijn gewezen. »

TEXTE ADOPTE
PAR LA COMMISSION

Article 1er

L'article 3 de l'arrêté-loi du 27 janvier 1916 réglant la procédure d'appel des jugements rendus par les conseils de guerre, est remplacé par les dispositions suivantes:

« Article 3. — Le prévenu peut se faire assister par un défenseur qu'il désigne à son choix parmi les avocats ayant le droit de plaider en Belgique.

Sur la demande du prévenu, le président lui désigne un défenseur d'office parmi les avocats inscrits à l'un des barreaux belges, de préférence le plus proche.

En temps de guerre ou si la chambre de la Cour saisie de l'affaire siège hors du territoire belge, le président désigne comme défenseur, à défaut d'avocat, un docteur ou un licencié en droit, à défaut de docteur ou de licencié en droit, il désigne un officier et, à défaut d'officier, une personne estimée capable de se charger de la défense.

Dans les deux cas précités, le président doit constater explicitement l'impossibilité de désigner un avocat. »

Art. 2

L'article 4 du même arrêté-loi est remplacé par les dispositions suivantes:

« Article 4. — Lorsque le prévenu, convoqué à l'audience de la Cour militaire, ne comparaît pas, la Cour peut, à la requête du ministère public ou à la demande du défenseur choisi par le prévenu ou de l'avocat d'une autre partie, décider, à l'unanimité des voix et par arrêt motivé, qu'elle statuera sur pièces, pour autant que la comparution en personne du prévenu ne paraisse pas indispensable. La Cour ne peut toutefois prendre cette décision lorsque le jugement entrepris prononce une peine criminelle.

L'arrêt statuant au fond doit mentionner expressément cette décision; il est réputé contradictoire. »

Art. 3

Een artikel 5, luidende als volgt, wordt in dezelfde besluitwet ingevoegd:

« *Artikel 5.* — Behoudens het geval bedoeld in het vorig artikel wordt de beklaagde die niet verschijnt op de terechtzitting van het Militair Gerechtshof waarvoor hij opgeroepen is, bij verstek gevonnist overeenkomstig de bepalingen van de wet van 25 juni 1921 betreffende de rechtspleging bij verstek voor de militaire rechtsmacht.

Tegen de in hoger beroep bij verstek gewezen arresten kan verzet worden ingesteld.

Wanneer de eiser in verzet niet verschijnt, kan hij het te wijzen arrest enkel voor het Hof van Cassatie bestrijden. »

Art. 4

Een artikel 6, luidend als volgt, wordt in dezelfde besluitwet ingevoegd:

« *Artikel 6.* — Wanneer het Hof beslist uitspraak te doen op stukken, moet de beklaagde vertegenwoordigd zijn door een door hem gekozen of door een hem bij toepassing van artikel 455*bis* van het Gerechtelijk Wetboek ambtshalve toegevoegd advocaat. »

Art. 3

Un article 5 rédigé comme suit, est inséré dans le même arrêté-loi:

« *Article 5.* — Hormis le cas visé à l'article précédent, le prévenu qui ne comparaît pas à l'audience de la Cour militaire où il est convoqué, est jugé par défaut conformément aux dispositions de la loi du 25 juin 1921 sur la procédure par défaut devant la juridiction militaire.

Les arrêts rendus par défaut en appel pourront être attaqués par la voie de l'opposition.

Si l'opposant ne comparaît pas, l'arrêt qui interviendra ne pourra être attaqué par lui que devant la Cour de cassation. »

Art. 4

Le même arrêté-loi est complété par un article 6, rédigé comme suit:

« *Article 6.* — Lorsque la Cour décide de statuer sur pièces, le prévenu doit être représenté par un avocat qu'il a désigné ou qui a été commis d'office en application de l'article 455*bis* du Code judiciaire. »